

8. 1999 St.Petersburg Genel Kurul Toplantısı

Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı Parlamenter Asamblesi 8. Genel Kurul toplantısı 6-10 Temmuz 1999 tarihlerinde Rusya'nın St.Petersburg şehrinde yapılmıştır. Toplantıya İstanbul Milletvekili Ahmet Tan'ın Başkanlığında Hayati Korkmaz, Prof.Dr.Mehmet Kaya, İ. Hakkı Cerrahoğlu, Cemil Çiçek, Prof.Dr.Nevzat Yalçıntaş, Lutfullah Kayalar ve Kemal Çelik'den oluşan AGİTPA Türk Grubu heyetinin yanısıra AKPM Türk Grubu Başkanı Uluç Gürkan da katılmıştır.

5 Temmuz 1999 tarihinde Genel Kurul çalışmaları başlamadan önce AGİT'e üye 54 ülkenin delegasyon başkanları ve Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan gibi Orta Asya Türk Cumhuriyetleri ile Arnavutluk, Bulgaristan, Moldova, Romanya, Makedonya, Gürcistan ve Ermenistan gibi bölge ülkelerinin delegasyonlarının tamamının davet edildiği bir resepsiyon düzenlenmiştir. Genel Kurul toplantılarının yapıldığı ülkelerde AGİTPA toplantıları öncesinde verilen 5.resepsiyon olması sebebiyle, AGİTPA delegasyonları, Türk heyeti tarafından verilen bu resepsiyonların artık geleneksel hale gelmesinden duydukları memnuniyeti ifade etmişlerdir.

6.7.1999 günü yapılan Heyet başkanlarından oluşan ve konsensus- 1 ile karar alan Daimi Komite toplantısında gündem kabul edilmiş, Genel Sekreter Spencer Oliver'ın görev süresinin 5 yıl daha uzatılmasına Kosova, Demokratik Noksanlık, Beyaz Rusya konulu ek kararların Genel Kurul'da Krizin Önlenmesi ve Çatışmaların Çözülmesi, Kadın ve Çocuk Ticareti, Rus Galina Starovoitova Suikasti ve Rusya Federasyonu'nda İnsan Hakları ve Hukukun Üstünlüğü ek kararlarının da ilgili komitelerde görüşülmesine, 2001 yılında yapılacak olan 10. Genel Kurul'un Paris'de, 2002 yılında yapılacak olan 11. Genel Kurul'un da Berlin'de yapılmasına karar verilmiştir. Ayrıca 27-28 Eylül 1999'da Genişletilmiş Büro toplantısının ve 29-30 Eylül 1999'da 'AGİT Yeni Riskler ve Meydan Okumalar: 21. yüzyılda Azınlıklar Semineri'nin Antalya'da, 13-15 Ekim 1999'da ' Yeni Meydan Okumalar ile Karşılaşan Avrupa'da Alt Bölgesel Ekonomik İşbirliği Süreçleri Konferansı'nın Nantes'da ve 17 Kasım 1999 tarihinde Büro toplantısının İstanbul'da yapılacağı da hatırlatılmıştır.

Genel Kurul'un açılışında AGİTPA Başkanı Helle Degn, AGİT Dönem Başkanı Norveç Dışişleri Bakanı Knut Vollebaek, Rusya Parlamento Başkanı Gennady Selezniyev birer konuşma yapmışlardır. Dönem Başkanı Vollebaek'in konuşmasını izleyen soru-yanıt bölümünde GKRY milletvekilleri tarafından, Türkiye'nin güneydoğusunda devam eden savaşta sona erdirmek ve soruna barılcıl bir çözüme bulmak için AGİT'in ne yapabileceğini, İsviçreli Bayan Parlamenter Hearing'de Azınlıklar Yüksek Komiserliğinin bu konuya aktif olarak katılıp katılamayacağını sormuştur. Vollebaek cevaben Kürt sorunu konusunda tüm AGİT ülkelerinin uluslararası normlar ve yükümlülüklerine uymasını beklediklerini, AGİT'in Kürt kökenli Türklerin durumuna ilişkin bir girişimde bulunması konusunda AGİT içindeki mevcut konsensus nedeni ile uzlaşa sağlanamadığını, ancak konunun başka uluslararası örgütlerde de ele alındığını ve unutulmadığını, AGİT'in gelecekte bu konuyla ilgileneceğini, örneğin konunun Azınlıklar Yüksek Komiseri'nin bu konuya ilgi gösterebileceğini belirtmiştir.

Bunun üzerine Uluç Gürkan, Dönem Başkanına soru sormak üzere söz almak istemiş ancak sürenin yeterli olmadığı mazaret gösterilerek kendisine söz verilmemiştir. AGİTPA Statüsü göre Dönem Başkanına Asamble üyelerinin yazılı soru sorma hakkı bulunmasından hareketle Uluç Gürkan, demokrasi ve insan haklarına ve ayrıca Helsinki Nihai Belgesinde yer alan terörist faaliyetlere doğrudan ya da dolaylı yardımda bulunmadan kaçınma yükümlülüklerine bağlı bulunduğumuzu belirtmiş, terörizmin hangi şartlarda haklı gösterilebileceğini, silahlı şiddeti yasallaştıran araçların olup olmadığını, Türkiye'nin teröre karşı kendisini savunma hakkına karşı çıkılıp çıkılmayacağını, insan hakları saygının suç işleme özgürlüğüne araç ve koşulları sağlama anlamına gelip gelmediğini ve terörizme açık ve kesin destek veren AGİT üyelerine karşı AGİT'in kurumları aracılığı ile ne yapabileceğini sormuş ve Azınlıklar Yüksek Komiseri'nin terörizme bulaşan meselelerde iyi düşünmesi gerektiğini ifade etmiştir. Dönem Başkanının cevabının bilahare yazılı olarak heyetimize iletileceği Asamble Başkanlığı tarafından bildirilmiştir.

Genel Kurul Toplantısında ayrıca AGİT Genel Sekreteri Jan Kubis, Azınlıklar Yüksek Komiseri Van Der Stoel, ODIHR Direktörü Stoudman, Medya Özel Temsilcisi Duve, Avrupa Konseyi Genel Sekreteri ve Ekonomik Koordinatör Price birer sunuş yapmışlardır.

Avrupa Konseyi Genel Sekreteri bu toplantıda ülkemize ilişkin olarak sanık Öcalan'ın idamına ilişkin kararı eleştirmiş diğer taraftan mahkeme sürecinde Avrupa Konseyi ile ülkemiz arasındaki işbirliğine ilişkin olumlu ifadeler kullanmıştır.

AGİTPA Türk Grubu üyesi Prof.Dr. Mehmet Kaya Azınlıklar Yüksek Komiseri'ne; göçmen işçilerin durumlarının en karışık insan hakları sorununu teşkil ettiğini, uzun yıllar çalıştıkları ülkelerde bulunan işçilerin iç düzenleme ve yasalarla korunmadığını, iş bulma, eğitim ve barınma konusunda eşit haklara sahip olamadıklarını, yaşadıkları ülkede dışlandıkça yabancı düşmanlığı ve ırk ayrımcılığından kaynaklanan şiddete maruz kaldıkları, yabancı işçilerin de bir çeşit azınlık olduklarını hatırlatmış ve Azınlıklar Yüksek Komiserinin bu konuyu ele alıp almadığını sormuştur. Azınlıklar Yüksek Komiseri bu soruya cevaben konunun önem taşımakla beraber görev yönergesi kapsamına girmediğini belirtmekle yetinmiştir.

İnsan hakları ve Demokrasi Komitesine bazı üyeler tarafından metni birbirine benzeyen iki değişiklik önerisi sunulmuştur Kanadalı, İtalyan, Litvanyalı, Hollandalı ve Polonyalı milletvekilleri tarafından verilen değişiklik önerisinde, Türk Hükümeti Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine saygı göstermeye çağırılmış ve Abdullah Öcalan'a verilen idam cezasının değiştirilmesi ve Türkiye'deki azınlık haklarının tanınması istenmiştir. Komitede önergeler aleyhine söz alan Uluç Gürkan bunun yanlış bir değişiklik önerisi olduğunu yargılananın Türkiye değil Öcalan olduğunu, spesifik olaylarla ilgili değişiklik maddelerinin az önce reddedildiğini, buna karşılık idam cezasının kaldırılması çağrısında bulunan değişiklik

önerisinin ise kabul edildiğini, bu değişikliğinde spesifik bir olaya dayanması nedeni ile reddedilmesi gerektiğini, Türkiye'nin zaten 15 yıldır idam cezalarını uygulamadığını, bazı milletvekillerinin Öcalan konusunda hassas davrandığını, açık bir çifte standart uygulandığını, Türk parlamentosunun ve kamuoyunun Öcalan'ı kurban gibi görme niyetinde bulunmadığını belirtmiş ve bu değişikliğin kabul edilmesi halinde Türk kamuoyunun ETA ve IRA terör örgütlerine gösterilmeyen hoşgörünün Öcalan'a gösterilmesini sorgulayacağını hatırlatmış ve yasal sürecin işlemlerine izin verilmesini istemiştir.

Değişiklik önerisi lehine söz alan İtalyan, Kanadalı, Danimarkalı Parlamenterler, idam cezasının uygulanmasının Türkiye'de bir azınlık isyanına neden olacağını, Türkiye'nin Öcalan'ı yakalamakla Kürt sorununu çözmek için bir fırsat yakaladığını, bunu kullanması gerektiğini belirtmişlerdir. Söz alan ABD'li milletvekilleri ise ABD'de de idam cezası bulunduğunu ama idam cezasına kişisel olarak karşı bulduklarını, bu nedenle bu değişikliği desteklediklerini ancak Öcalan'ın siyasi bir eylemci değil bir terörist olduğunu ve cezalandırılacağını, bunun değişiklik önerisinde yer alması gerektiğini ve Öcalan ile Kürtlerin azınlık hakları arasında bir bağ kurulmasının yanlış olduğunu, Kürtlerin ve Türklerin aralarındaki şiddeti azaltmak için diyalog kurmaları gerektiğini belirtmişlerdir. Bunun üzerine değişiklik önerisini verenler terörü kınayan ifadelerle değişiklik önerisinde yer vermeye karar vermişlerdir.

Sonuçta Rus, Ukraynalı Kıbrıslı milletvekillerinin verdiği değişiklik önerisi aynı nitelikleri taşıdığından anılan kişiler tarafından geri çekilmiştir. İkincisi ise oylanarak kabul edilmiştir.

Siyasi İşler ve Güvenlik Komitesinde Sayın Prof Dr. Mehmet Kaya bir konuşma yapmıştır. Mehmet Kaya konuşmasında, Türk dış politikasının temelini Atatürk tarafından atıldığını, Türkiye'nin Batı ile bütünleşmeye büyük önem verdiğini, Türkiye'nin ortasında yer aldığı Balkanlar, Kafkaslar ve Ortadoğu üçgeninde çoğulcu demokrasisi, Batı değer ve kurumlarını esas alan devlet yapısı ile Türkiye'nin öne çıktığını, bazı ülkelerin terörizme destek verdiklerini belirtmiş, terörizm ile mücadelede uluslararası işbirliğinin önemini hatırlatmıştır. Ayrıca Türkiye'yi işgalcilik ve Uluslararası örgütleri de buna seyirci kalmakla suçlayan Kıbrıslı milletvekiline de cevaben Türk müdahalesinin Kıbrıs Türküne karşı uygulanan etnik temizlik ve yok etme faaliyetlerine son verme amacıyla yapıldığını, Miloseviç yönetimi ile Kıbrıs Rus yönetiminin bir tarafta, uluslararası toplum ve Türkiye'nin karşı tarafta bulunması açısından bir paralellik bulunduğunu, Kıbrıslı Türklerin azınlık olarak belirtilmediğini, ancak Adada 2 ayrı devletin olduğunu ve Türk ve Rum Devletlerinin eşitliğine dayalı ortak bir devlet kurma zamanının geldiğini söylemiştir. (Ek 6)

Siyasi İşler ve Güvenlik Komitesine Ukraynalı, Rusyalı ve Kıbrıslı üyeler tarafından Türk Kürdistan'ına daimi AGİT barış misyonu gönderilmesini tavsiye eden bir öneri verilmiştir. Öneri aleyhine söz alan Uluç Gürkan bu önerinin AGİT'in toprak bütünlüğüne saygı yükümlülüğüne aykırı olduğunu, Ukrayna ya da Rus Kürdistan'ı olmadığı gibi Türk Kürdistan'ı diye bir bölge bulunmadığını, Kürtlerin her yerde özgürce yaşadıklarını mevcut

parlamentonun 1/4 ünü Kürt asıllı milletvekillerinin oluşturduğunu, Kürtlerin büyük çoğunluğu tarafından zaten Öcalan'ın bir katil olarak tanımlandığını ve Azınlıklar Yüksek Komiserinin de terör faaliyetlerine bulaşmış davalara karışamayacağını belirtmiştir. Öneriyi sunan Ruslar'da böyle bir gücün konuşlandırılmasının çatışmayı ortadan kaldıracı etkide bulunacağını söylemişlerdir. Komitenin ABD'li raportörü de Türk Kürdistan'ı diye bir bölge bulunmadığını, önerinin diplomatik olarak kabul edilemeyeceğini ve kendisinin de bunu reddettiğini ifade etmiştir. Yapılan oylamada öneri büyük çoğunlukla reddedilmiştir.

Ekonomi, Çevre ve Teknoloji Komitesinde GKRY temsilcisi AB'nin GKRY'ye eşit davranmadığından yakınmış, GKRY'nin KKTC'ye müzakere heyetine katılma önerisi götürdüğüne değinmiş ve KKTC ekonomisinin kötü durumda olduğunu belirtmiştir. Türkiye'nin AGİT'in ekonomik boyutunun geliştirilmesine ilişkin genel çerçeveli bir konuşma yapan Hayati Korkmaz GKRY'nin ifadelerine yanıt olarak KKTC'nin içinde bulunduğu ekonomik güçlüklerin esasen bu ülkenin eşit muameleye sahip bağımsız bir ülke olarak tanınmaması ve ambargoya tabi tutulması nedeniyle mevcut olduğunu, KKTC'nin eşit ve bağımsız bir devlet olarak tanınmasının ardından AB ile ilişkilerini geliştirmeye ve ekonomisini düzeltmeye vakıf olabileceğini söylemiştir.

Asamble Kosova konusunda da özel gündemle toplanmıştır. Bu toplantıda söz alan Prof.Dr. Nevzat Yalçıntaş, Kosova'da barış ve güvenliğin tekrar sağlandığını, Kosovalıların NATO koruması altında günlük yaşamlarını sürdürmeye çalıştıklarını, Miloseviç'in amacının Arnavutluklara etnik temizlik uygulamak olduğunu, sadece Kosovalıların değil tüm Yugoslavya'nın böylesi bir davranışı hakemediğini, demokrasinin bölgede tesisi için AGİT'in de üzerine düşeni yapması gerektiğini vurgulamıştır. Uluç Gürkan da bölgede kalıcı barışın tesis edilmesi için Kosova sorununa acil çözüm bulunması gerektiğini, barışı kazanmanın savaşı kazanmadan daha önemli olduğunu Türkiye'nin sorunun başından itibaren gelişmeleri yakından takip ettiğini ve NATO üyesi olarak üstüne düşeni yaptığını, Kosovalı mültecilerin evlerine dönmelerine öncelik verilmesini, istemiştir. Konuşmasında Kıbrıslı milletvekilinin Kosova ve Güney Kıbrıs arasında paralellik kurma çabasına cevaben de böyle bir paralellik kurmanın büyük paranoya ve isteri belirtisi olduğunu söylemiştir.

Toplantının son günü Genel Kurul'da 'güncel konular' gündem maddesi altında yapılan 35 kadar konuşmada ise Türkiye'ye GKRY'li ve İsviçreli ile malum iddialara kısaca değinen İtalyan dışında sataşma olmamıştır. GKRY'li Türkiye'nin güneydoğu bölgesinde Kürtlerin köylerini yaktığını, Türkiye'nin bu konuda uluslararası basın tarafından da kınandığını Öcalan'ın siyasi bir insan olduğunu, barışçıl bir çözüm için önemli olduğunu, Türkiye'nin azınlıkların demokratik haklarına saygı göstermesi gerektiğini söylemiş ve Türkiye'ye soruna barışçıl bir çözüm bulmak için bir misyon gönderilmesini istemiştir. Uluç Gürkan'da insan hakları ve demokrasi alanlarında ortak dil ve karşılıklı anlayış yaratma şansının heba edildiğini İtalya ve Almanya'nın terörist Öcalan'ı yargılayamadıklarını Yunanistan'ın Öcalan'ı destekleyip sığınak sağlayarak terörle mücadele konusundaki uluslararası yükümlülükleri ihlal ettiklerini, terörün korku ve görmezden gelme ile beslendiğini ifade etmiştir.

AGİTPA Türk Grubu Başkanı Ahmet Tan'da yaptığı konuşmada 8. Genel Kurul toplantısının son derece verimli geçtiğini demokrasi, insan hakları ve hukukun üstünlüğünün tüm AGİT bölgesinde gelişmesi ile bölgemizin daha güvenli bir hale geldiğini, yeni riskler ve tehditlere göğüs germede AGİT'in en donanımlı örgüt olduğunu, hiç bir devletin yeni risk ve tehditlerden kendisini izole edemeyeceğini, İstanbul Zirvesinde kabul edilmesi beklenen Yeni Güvenlik Şartı'nın bu açıdan önemli olduğunu belirtmiştir.

Asamble'nin sonunda kabul edilen Nihai Belge'nin 105. maddesinde yer alan Öcalan'ın idam edilmemesini isteyen buna karşı terörü kınayan madde üzerine söz alan Uluç Gürkan, maddenin oya konulmasını istemediğini, Öcalan'ı terörist ilan edilmesi cesareti nedeniyle Tanrıya şükrettiğini fakat maddedeki ifadenin son derece kötü olduğunu belirtmiştir.

Genel Kurulun sonunda, Asamble başkanlığı ve boşalan 4 başkan yardımcılığı için seçim yapılmıştır. İngiliz Bruce George, Ukraynalı Ihor Ostash, Fransız Claude Estier ve Estonyalı Titt Kabin Başkan yardımcısı olarak seçilmişlerdir.

Başkanlığa tek aday olarak ortaya çıkan Danimarkalı Helle Degn bir yıl için ittifakla seçilmiştir.

Toplantının sonunda kabul edilen St.Petersburg Nihai Belgesinde Komite kararlarının yanı sıra Kosova, Güneydoğu Avrupa için İstikrar Paketi, Demokratik Noksanlığın Düzeltilmesi, Kriz Önlenmesi ve Çatışmanın Çözülmesinde AGİT'in Rolü, Kadın ve Çocuk Ticareti, Galina Starovoitova Suikasti, Rusya'daki Hukukun Üstünlüğü ve İnsan Hakları ve Beyaz Rusya'daki Durum konularında deklarasyon da kabul edilmiştir.

Asamble Kosova konusunda kabul ettiği karar ile, sivil toplumun yeniden inşa edilmesi, insan haklarının korunması, demokrasinin geliştirilmesi ve hukukun üstünlüğünün sağlanması için Kosova'ya bir 'demokrasi timi' göndermeye karar vermiştir.

Belgenin Siyasi İşler ve Güvenlik başlığını taşıyan bölümünde AGİT'in siyasi ve güvenlik ortamının değişikliğe uğradığı şu dönemde yeni risk ve tehditlere karşı daha etkin bir örgüt haline getirilmesi için gerekli düzenlemelere dikkat çekilmekte, devletleri Kasım 1999 İstanbul zirvesinde Güvenlik Şartı'nı imzalamaya çağırılmakta, AGİT'in karar alma sürecinde konsensus yerine 'yaklaşık konsensus' anlayışının benimsenmesi istemekte, erken uyarı, çatışmaların önlenmesi, çatışması sonrası iyileştirme döneminde diğer uluslararası örgütlerle işbirliği yapılması önerilmektedir.

Ekonomik İşler, Bilim, Teknoloji ve Çevre başlığını taşıyan bölümünde öncelikle AGİT'in ekonomik boyutuna etkinlik kazandırılması gerektiğine işaret olunmakta ve bununla ilgili önerilerde bulunulmakta, insanlar arasındaki sosyal güvenlik ve yaşam standartları arasındaki dengesizliğin gerilim ve çatışmalara neden olduğu, çevre kirlenmesi ve eski nükleer santrallerinin büyük tehlike yarattığı hatırlatılmakta, ekonomi ve çevre alanlarında eylem stratejileri belirlenmekte, Balkan bölgesinde ekonomik ve sosyal iyileştirme için önerilerde bulunulmaktadır.

Belgenin Demokrasi, İnsan Hakları ve İnsani Meseleler bölümü AGİT'in kurumsal olarak daha etkin faaliyette bulunmasına imkan verecek tavsiyelerden oluşmakta, AGİT üyesi ülkelere diktatörlüğünü, etnik ve ırk temeline dayalı nefreti kınayan yükümlülükleri hatırlatılmakta, insan haklarına ihlal eden devlete karşı diğerlerinin güç kullanabileceği, adil, özgür, açık ve şeffaf seçimlerinin demokrasi için gerekli olduğu, AGİT devletlerinin insan haklarını koruyan etnik ve kültürel topluluklar arasındaki ayrımcılığı gideren anayasalar yapmaları gerektiği belirtilmiştir. Bu bölümün 105. maddesi, Türk hükümetini Avrupa İnsan hakları sözleşmesine saygıda bulunmaya ve Abdullah Öcalan'a verilen idam cezasının değiştirmeye çağırarak, bunun terörizmi tanınmasını sağlamayacağını fakat Türkiye'deki azınlık haklarına geliştireceği belirtilmektedir.

Genel Kurul toplantısı sırasında AGİTPA Türk Grubu ABD ve Ermenistan Gruplarının isteği üzerine ikili görüşmeler yapmıştır. ABD-Türkiye görüşmesinde ABD tarafı terörizmi kınadıklarını belirtmişler, Uluslararası Af Örgütü raporlarında yer alan işkence ve insan hakları konularında endişelerini ifade etmişlerdir. Türk Heyeti de bu konularda iyileştirmeler yapmak için yeni hükümetinde son derece kararlı olduğunu, münferit olaylar istisna sistemli bir işkence olmadığını, dostlarımızın bu uzun ve sancılı süreçte Türkiye'ye destek olmaları gerektiğini, Türkiye'nin bir yandan terörle mücadele ederken diğer taraftan da insan haklarını alanında adımlar atmaya çalışan tek devlet olduğunu belirtmişlerdir.

Ermenistan AGİT Grubu ile yapılan görüşmede Ermeniler, yeni bir parlamentonun seçildiğini, Türkiye ile ilişkileri geliştirmek amacıyla adımlar atmak istediklerini, bunun için parlamenter temasların artmasını istemişlerdir. Heyetimizde öncelikle tarihten kaynaklanan endişelerin giderilmesini ve ilişkilerin bunun üzerine bina edilmemesi gerektiğini söylemiştir.